Kronika konserwatorska. Pałac Pod Krzysztofory, skrzydło zachodnie, prace budowlano-konserwatorskie w 2013 roku

Kolejny etap prac prowadzonych w 2013 roku w skrzydle zachodnim pałacu Pod Krzysztofory[1], wydzielonym przestrzenią bramy wjazdowej na dziedziniec, obejmował nie tylko człon tej części pałacu, ale również parterowy pawilon gastronomiczny, przylegający doń od strony ulicy Jagiellońskiej. Zintegrowanie funkcjonalne dawnego pawilonu Rooster oraz jego nadbudowa o jedną kondygnację były konsekwencją zmiany założeń programowych w wyniku braku zgody (ze względu na stwierdzone zasoby archeologiczne) Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na podpiwniczenie części południowej dziedzińca na pomieszczenie sali obrad. Wobec tej sytuacji prawnej dyrekcja Muzeum przygotowała zamienny program funkcjonalny[2], który stał się podstawą do sporządzenia nowej, wariantowej koncepcji[3], uwzględniającej potrzeby użytkowe i prestiżowe Muzeum. Ważnym czynnikiem umożliwiającym wykonanie szerszego zakresu prac było przeniesienie biura Cricoteki do budynku przy ulicy Jagiellońskiej 4.

Działania budowlano-konserwatorskie w zachodnim segmencie skrzydła pałacowego były realizowane przez generalnego wykonawcę – Przedsiębiorstwo Rewaloryzacji Zabytków w Krakowie SA (lider konsorcjum) oraz DeS Henryk Dowgier, Anna Dowgier sp. j. (konsorcjant). Podstawą była umowa zawarta z Gminą Miejską Kraków – Urzędem Miasta Krakowa z 27 kwietnia 2012 roku; prace rozpoczęto 23 stycznia 2013 roku[4]. Przedmiotem umowy, zrealizowanej zgodnie z przyjętym harmonogramem, było, najogólniej biorąc, wykonane podstawowych robót budowlanych wraz z przygotowaniem niezbędnej modernizacji wielobranżowych instalacji technicznych. Pracom tym towarzyszyły działania konserwatorskie, obejmujące zabytkowe struktury piwnic, dekorację sztukatorską i malarską dawnego gabinetu (tzw. kaplica), rozpoczęcie prac przy dekoracji malarskiej wnętrz skrzydła zachodniego oraz prace elewacyjne połączone z wymianą zużytej technicznie stolarki okiennej, powtarzającej formę zabytkowej. Ponadto zakres prac został poszerzony o działania badawcze i realizacyjne w obrębie parterowego pawilonu wypełniającego narożnik ulic Szczepańskiej i Jagiellońskiej, przekazanego przez Gminę Miejską Kraków w użytkowanie Muzeum. Obiekt (określany w dokumentach budowlanych jako restauracja Rooster) figuruje w *Gminnej ewidencji obiektów zabytkowych*, prowadzonej w biurze Miejskiego Konserwatora Zabytków. Podlega częściowej ochronie konserwatorskiej w zakresie rzutu i bryły oraz dwóch elewacji frontowych od strony ulic Szczepańskiej i Jagiellońskiej. Zbudowany został w 1883 roku według projektu Antoniego Siedlaka. Rozbudowano go w 1933 roku[5].

Przed przystąpieniem do kompleksowej modernizacji i nadbudowy budynku o jedną kondygnację zostały przeprowadzone – w ramach nadzoru konserwatorskiego – badania architektoniczne piwnic, znacznie wzbogacające stan wiedzy

[1] Wcześniejsze działania zostały omówione w artykułach: Zań-Ograbek G.: *Kronika konserwatorska. Budynek przy ulicy Jagiellońskiej 4.* „Krzysztofory. Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa" 2012, z. 30, s. 293–296; eadem: *Kronika konserwatorska. Prace budowlano-konserwatorskie w skrzydle zachodnim pałacu Pod Krzysztofory w Rynku Głównym 35 w latach 2011–2012*. „Krzysztofory. Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa" 2013, z. 31, s. 321–326.

[2] Wytyczne dyrekcji Muzeum zawarte w dokumencie „Zmiany w programie użytkowym Pałacu Pod Krzysztofory" z 12 czerwca 2008 r. wraz ze szkicami poszczególnych elementów programowych na wszystkich kondygnacjach; ustalenia i konsultacje dla tematu „Potrzeby lokalowe Biblioteki Naukowej i Archiwum Muzeum Historycznego Miasta Krakowa".

[3] Projekt koncepcyjny „Przebudowa, nadbudowa i rozbudowa na cele muzealne, wersja C, Architektura"; zespół projektowy w składzie: Marek Cempla, Stanisław Spyt, Janusz Ćwiek, działający w ramach firmy Cempla i Partnerzy Konserwacja Zabytków Marek Józef Cempla, 2008; projekt realizacyjny „Przebudowa, nadbudowa i rozbudowa budynku Pałac Pod Krzysztofory, etap II", projekt budowlany opracowany przez zespół jak wyżej.

[4] Opisy planowanych i wykonanych robót w cyklach miesięcznych sporządzane przez inwestora zastępczego firmę Bud-Invest sp. z o.o., będące podstawą merytoryczną niniejszego artykułu, są w posiadaniu Działu Technicznego MHK.

[5] Nie posiada odrębnego opracowania naukowego, wymieniony jest w opracowaniach zbiorczych: Książek B.: „Zbiorcza ekspertyza bloku 19". Miejskie Biuro Projektów. Kraków 1976, mps w archiwum

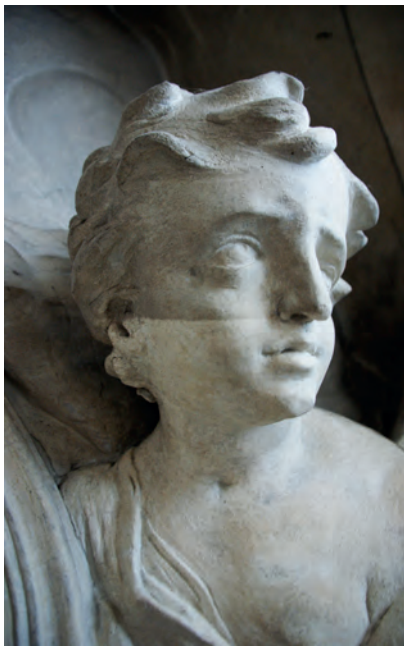
Pałac pod Krzysztofory, skrzydło zachodnie, tzw. kaplica. Dekoracja sztukatorska sklepienia Baltazara Fontany, widok strony południowej, stan przed konserwacją; fot. Danuta Mazur

Pałac pod Krzysztofory, skrzydło zachodnie, tzw. kaplica. Dekoracja sztukatorska sklepienia Baltazara Fontany, widok strony południowej, stan po konserwacji; fot. Danuta Mazur

Dekoracja sztukatorska sklepienia tzw. kaplicy, fragment, stan w trakcie konserwacji; fot. Danuta Mazur

Dekoracja sztukatorska sklepienia tzw. kaplicy, detal, stan w trakcie konserwacji; fot. Danuta Mazur

Dekoracja sztukatorska sklepienia tzw. kaplicy, detal, stan w trakcie konserwacji; fot. Danuta Mazur

Dekoracja sztukatorska sklepienia tzw. kaplicy, detal, stan w trakcie konserwacji; fot. Danuta Mazur

o zabudowie lokacyjnej bloku przyrynkowego i przemianach urbanistycznych jego północno-zachodniego narożnika[6]. Działka ta wyznaczona była w trakcie lokacji Krakowa w1257 roku i posiadała wczesną zabudowę, z której pozostały do dziś jedynie, dostępne w części, średniowieczne piwnice. Odsłonięte fragmenty dwóch komór piwnicznych można datować na drugą połowę, a najpóźniej na koniec XIV wieku. Z cegły używanej w tym czasie wykonano też portal w zejściu do piwnic od strony ulicy Jagiellońskiej. Fakt istnienia zejścia w tym miejscu oraz przejścia w południowej ścianie piwnicy B wskazuje na podpiwniczenie obiektu w znacznym zakresie, być może całkowitym. Ceglany portal od strony ulicy prowadził do komory o zupełnie nieznanej wielkości. Obie piwnice były sklepione, pierwotnie nakryte drewnianym stropem belkowym.

Do najniższej kondygnacji budynku prowadziło przynajmniej jedno zejście od ulicy Jagiellońskiej i jedno od Szczepańskiej. W roku 1502 kamienica tzw. zachodnia należała do rajcy krakowskiego Wacława Chodorowskiego, a wcześniej do Stanisława Rozata. W 1593 roku nabył ją Mikołaj Koryciński, sekretarz królewski, w 1604 roku nieruchomość odziedziczył jego syn Krzysztof, burgrabia krakowski[7]. Kolejni właściciele doprowadzili dom do rujnacji, tak że w 1657 roku miejsce po nim jest określone jako „pustki"[8]. Potwierdza ten fakt kolejna rewizja z 1736 roku, w której odnotowano, że „(…) znajduje się tu plac z gruzami pozostałymi po kamienicy Korycińskich"[9]. Dopiero pod koniec XIX wieku parcela ta została zagospodarowana na parterową budowlę pawilonową o eklektycznych cechach stylowych, która, obecnie nadbudowywana w duchu współczesnej architektury (konstrukcja stalowo-żelbetowa), nada nowy wyraz urbanistyczny i artystyczny narożnikowi, silnie eksponowanemu od strony placu Szczepańskiego.

Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (dalej cyt. MWKZ); Komorowski W., Krasnowolski B.: „Pałac »Pod Krzysztofory«. Kraków, Rynek Główny 35. Dokumentacja naukowo-historyczna". Kraków 2001, mps w archiwach MWKZ i MHK; Sławiński S.: „Kraków – wnioski konserwatorskie do planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu Starego Miasta w obrębie Plant". Pracownie Konserwacji Zabytków Arkona. Kraków 2005, mps w archiwum Miejskiego Konserwatora Zabytków; Bąk-Koczarska C.: *Mieszkańcy pałacu „pod Krzysztofory". Właściciele i lokatorzy od XIV do XX wieku.* Kraków 1999.

[6] Cempla M., Cechosz S., Holcer Ł.: „Sprawozdanie z architektonicznych nadzorów badawczych prowadzonych w Skrzydle Zachodnim w r. 2012". Cempla i Partnerzy Konserwacja Zabytków Marek Józef Cempla. Kraków, listopad 2012, mps archiwach MWKZ i MHK.

[7] Szczegółowe informacje dotyczące zmian własnościowych zawiera artykuł: Boczoń J., Passowicz W.: *Krzysztofory nasze, kartki z dziejów zmagań o własny dom*. „Krzysztofory. Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa" 2012, z. 30, s. 227.

[8] Bąk-Koczarska C.: *Mieszkańcy pałacu*…, s. 30, 47.

[9] Komorowski W., Krasnowolski B.: „Pałac »Pod Krzysztofory«…", s. 51. Pozyskanie wszystkich informacji na temat wciąż istniejących poniżej parteru reliktów wymagałoby przeprowadzenia prac archeologicznych i architektonicznych w pełnym zakresie, co wobec późniejszego zainwestowania i zagospodarowania działki dziś jest już niemożliwe.

Dodatkowym elementem podnoszącym walory stylowe i estetyczne pałacu w widoku od strony zachodniej jest dopracowanie architektoniczne jego ściany szczytowej (pierwotnie pozbawionej artykulacji okiennych i gzymsu koronującego) oraz zastosowanie kolorystyki, będącej powtórzeniem zasady przyjętej w 2013 roku dla fasady przyrynkowej.

Najogólniej traktując kolejny etap prac restauratorsko-modernizacyjnych, przystosowujących zabytkową strukturę pałacu Pod Krzysztofory do potrzeb funkcjonalnych Muzeum Historycznego, należy stwierdzić, że zostały wykonane zasadnicze prace budowlane, umożliwiające przystąpienie w 2014 roku do prac wykończeniowych w skrzydle zachodnim i udostępnienie go zwiedzającym.

Roboty budowlane

W poziomie piwnic m.in. usunięto wtórne ściany działowe, zniszczone tynki i zużyte, prowizoryczne posadzki, pogłębiono poziom i położono nowe posadzki na warstwach izolacyjnych, podbito fundamenty mikropalami, wykonano iniekcję w obrębie ścian zewnętrznych i wewnętrznych, wymieniono stropy ponad sklepieniami, wzmocniono konstrukcją stalową niektóre nadproża, przygotowano przekucia dla nowo projektowanych instalacji i kanałów wentylacyjnych.

Pawilon Rooster

Demontaż stropów, posadzek, wprowadzenie konstrukcji żelbetowych, nadbudowa piętra o konstrukcji szkieletowej stalowo-żelbetowej, wprowadzenie nowych tras przewodów dla nowej infrastruktury technicznej (wentylacja, klimatyzacja, oświetlenie, instalacje elektryczne i niskoprądowe, sygnalizacja ochronna, zasilanie stanowisk multimedialnych, system BMS, centralne ogrzewanie, klimatyzacja, przepompownia ścieków – by wymienić najważniejsze). Położenie dachu z blachy miedzianej, założenie ślusarki aluminiowej w poziomie pierwszego piętra i nowej stolarki (powtarzającej formę pierwotną) w poziomie parteru.

Skrzydło zachodnie

Dokończenie zagospodarowania poddasza i przystosowanie go do wymogów projektowych, rozbiórka zużytych stropów w parterze nad piwnicami i założenie nowych z płyt żelbetowych. Po wykonaniu zabezpieczenia ogniochronnego stalowej konstrukcji stropów w górnych kondygnacjach wprowadzono stelaże do podwieszenia nowych sufitów i odtworzono pierwotne fasety. W klatce schodowej usunięcie powłok malarskich i miejscowe skucie zmurszałych tynków, wymiana stopni i podestów; montaż schodów kamiennych z poziomu parteru do piwnic. Przygotowanie kanałów wentylacyjnych i przebić dla nowych pionów i tras instalacji technicznych wraz z wykonaniem podejść pod nowe urządzenia, wykonanie instalacji kanalizacji zewnętrznej na dziedzińcu oraz konstrukcji stalowej szybu wraz montażem windy oso-

bowej z dziedzińca, renowacja elewacji zachodniej oraz części południowej skrzydła. Po zabezpieczeniu tynków i szpalet okiennych w grudniu rozpoczęto konserwację dekoracji malarskich w pomieszczeniach pierwszego i drugiego piętra[10].

W ramach tych prac wykonano wstępne czynności obejmujące reperacje miejscowe tynków, analizę kompozycji dekoracji malarskiej w aspekcie zakresu koniecznych i możliwych rekonstrukcji zniszczonych partii malowideł, zabezpieczenie warstw malarskich za pomocą pięcioprocentowego roztworu paraloidu w acetonie oraz rozpoczęto uczytelnianie formy metodą punktowania.

Prace konserwatorskie

Zaawansowanie prac budowlanych, a zwłaszcza wykonanie pełnego zakresu zaprojektowanej modernizacji infrastruktury technicznej, umożliwiło równoległe przystąpienie do prac konserwatorskich, których celem było zarówno zabezpieczenie substancji zabytkowej, jak i przywrócenie walorów stylowych i artystycznych drogą niezbędnych korekt i rekonstrukcji, na podstawie merytorycznej analizy formy i treści.

Dawny gabinet (tzw. kaplica), jedno z reprezentacyjnych pomieszczeń *piano nobile*, posiada znakomitą barokową dekorację sztukatorską, dopełnioną polichromią – dzieło przypisywane włoskiemu artyście Baltazarowi Fontanie (1661–1733) oraz szwedzkiemu malarzowi Karolowi Dankwartowi (zm. po 1703)[11]. Wystrój wnętrza był parokrotnie odnawiany, a na początku XIX wieku wzbogacony o kamienny kominek (projekt przypisywany architektowi Szczepanowi Humbertowi; 1756–1829) i dekorację plastyczną sklepienia. Przeprowadzona w 1974 roku kompleksowa restauracja zmieniła częściowo dekorację sklepienia, usuwając plastyczną rozetę i przywracając pierwotną (?) dekorację malarską oraz płycinową dekorację glifów okiennych i drzwiowych[12]. Obecne działania konserwatorskie miały na celu nie tylko zabezpieczenie techniczne dekoracji sztukatorskiej, ale również ponowną analizę nawarstwień w celu odczytania pierwotnej formy i treści przesłania ideowego, a także odtworzenia formy osłony kominka[13]. Program prac obejmował oczyszczenie, uzupełnienie ubytków, scalenie kolorystyczne i częściową rekonstrukcję polichromii na sklepieniu, ścianach tarczowych, ścianie nad kominkiem i otworami wejściowymi, w glifie okiennym i glifach otworów wejściowych. W ramach pierwszego etapu prac konserwatorskich została oczyszczona struktura sztukaterii z przebarwień, zabezpieczono spękania tynku, gzymsu i konstrukcji sklepienia, uzupełniono ubytki oraz scalono kolorystycznie całość. Dzięki tym zabiegom uzyskano efekt estetyczny właściwy dla tego typu dekoracji[14]. Po rozpoznaniu nawarstwień i przemian dokonywanych w trakcie uprzednich konserwacji komisja konserwatorska z udziałem małopolskiego wojewódzkiego konserwatora zabytków Jana Janczykowskiego oraz przedstawicieli Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa zaaprobowała propozycję nowej aranżacji wnętrza, zmierzającej do przywrócenia mu pierwotnego, barokowego charakteru. W ramach korekty kolorystycznej przywrócono jednolitą, jasną monochromię ścian, przesłaniając XIX-wieczną dekorację płycinową glifów. Komisja zdecydowała również o konieczność korekty postaci mitologicznej Flory (?) otoczonej puttami, unoszącej się na obłokach, wypełniającej centrum sklepienia. Biorąc pod uwagę fakt, że twórcy dekoracji sztukatorsko-malarskiej byli zatrudnieni również w pobliskim kościele św. Anny, zalecono pogłębienie analizy porównawczej, w efekcie której odnaleziono analogicznie skomponowaną postać znajdującą się na sklepieniu w kaplicy św. Jana Kantego. Dokonana korekta[15] znakomicie podniosła walory stylistyczne i estetyczne wnętrza, należącego do najlepszych przykładów na terenie Krakowa działalności mistrza Baltazara Fontany.

Kominek, w prostokątnym obramieniu z dekoracją o motywach klasycystycznych, po bliższym rozpoznaniu okazał się zabytkiem techniki – jednym z najwcześniejszych na terenie Krakowa systemów ogrzewczych ciepłym powietrzem typu Meissnera, wprowadzonych pod koniec XVIII wieku[16]. Kominek w okresie międzywojennym został

[10] Wykonawcą prac konserwatorskich był zespół działający pod kierunkiem artysty konserwatora Jana Szczurka w ramach firmy Jan Szczurek In Plus Konserwacje Obiektów Zabytkowych, przy współpracy historyka sztuki Grażyny Dreścik. Nadzór konserwatorski Genowefa Zań-Ograbek. Przebieg prac był odnotowywany w „Dzienniku konserwatorskim" (w posiadaniu firmy konserwatorskiej).

[11] Zientara M.: *Dekoracja sztukatorska Baltazara Fontany w tzw. kaplicy pałacu Pod Krzysztofory i jej przesłanie ideowe.* „Krzysztofory. Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa" 2012, z. 30, s. 133–143.

[12] Wykonawcą w ramach dawnego Państwowego Przedsiębiorstwa Pracowni Konserwacji Zabytków O. Kraków był artysta konserwator Henryk Gujda.

[13] Wykonawcą prac było konsorcjum firm DeS Henryk Dowgier, Anna Dowgier sp. j. oraz Ars Longa Konserwacja Dzieł Sztuki i Obiektów Zabytkowych Danuta Mazur i Maciej Mazur sp. j., kierownik zespołu konserwatorskiego Adam Jasiewicz, konserwacja sztukaterii i kominka Danuta Mazur i Izabela Łukomska, konserwacja dekoracji malarskiej Natalia Soran-Maluty, konsultacja historyka sztuki Genowefa Zań-Ograbek, rzeczoznawca Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego artysta konserwator Barbara Budziaszek, konsultacje dotyczące formy i funkcjonowania kominka historyk sztuki dr Waldemar Komorowski.

[14] Szczegóły technologiczne w: „Pałac »Pod Krzysztofory«. Sprawozdanie z prac konserwatorskich wykonanych w kaplicy i lodowni". Oprac. D. Mazur. Ars Longa Konserwacja Dzieł Sztuki i Obiektów Zabytkowych Danuta Mazur i Maciej Mazur sp. j. Kraków 2013, wydruk komputerowy w archiwach MWKZ i MHK.

[15] Korektę postaci wykonano na podstawie wizualizacji konfrontującej formę z analogiczną postacią z dekoracji malarskiej sklepienia kościoła św. Anny, oprac. Wojciech Podlewski.

[16] Rozpoznania dokonał dr Waldemar Komorowski, stwierdzając, że jest to drugi w Krakowie przykład nowoczesnego na owe czasy ogrzewania pomieszczeń ciepłym powietrzem, dotychczas był znany tylko przykład zastosowany w domu Józefa Louisa przy Rynku Głównym 13A; Meisner P.: *O ogrzewaniu mieszkań, fabryk, suszarń, i. t. p. za pomocą ocieplonego powietrza, iako środku najtańszym, naywygodnieiszym i od ognia naybezpiecznieyszym*. „Izys Polska, czyli Dziennik umieiętności, wynalazków, kunsztów i rękodzieł" 1822, t. 2, s. 187–197.

Dekoracja sztukatorska sklepienia tzw. kaplicy, widok strony wschodniej, stan po konserwacji; fot. Danuta Mazur

Dekoracja sztukatorska tzw. kaplicy, widok strony północnej, stan po konserwacji; fot. Danuta Mazur

Kominek na ścianie południowej, widok całości, stan przed konserwacją; fot. Danuta Mazur

Kominek na ścianie południowej, detal, stan przed konserwacją; fot. Danuta Mazur

Kominek na ścianie południowej, widok całości, stan po konserwacji; fot. Danuta Mazur

Kominek na ścianie południowej, detal, stan po konserwacji; fot. Danuta Mazur

pozbawiony osłonowej ścianki frontowej, zalecono zatem wykonanie projektu jej rekonstrukcji w celu odtworzenia jego kompletnej formy. Dawny gabinet (salonik?), będący chlubą rezydencji Wodzickich oraz kolejnego właściciela, potentata finansowego Jacka Kluszewskiego, stanie się znaczącym elementem przyszłej muzealnej ekspozycji jako przykład wnętrza pałacowego.

Piwnica pod skrzydłem zachodnim, tzw. lodownia

Komora piwniczna, odkryta w 2012 roku, o nieznanym bliżej przeznaczeniu, nazwana umownie lodownią, z racji możliwości takiej interpretacji jej funkcji została poddana konserwacji zachowawczej, obejmującej strukturę kamiennej cembrowiny oraz zachowanych drewnianych reliktów, pozostałości po legarach wspierających podłogę. W ramach prac, po oczyszczeniu kamiennego wątku i wymianie zużytych spoin, wzmocniono strukturę nową zaprawą, zbliżoną do ciemnej kolorystyki fugi pierwotnej. Całość zaimpregnowano preparatem krzemoorganicznym firmy Remmers-KSE. Elementy drewniany po oczyszczeniu zostały zaimpregnowane 12-procentowym roztworem Paraloidu B-52 w rozpuszczalniku Dovanol[17].

Ta komora piwniczna o wysokości około 4 m, wyjątkowa na terenie Krakowa, będzie ważnym elementem przyszłej ekspozycji muzealnej, obrazując przemiany architektoniczne i funkcjonalne pałacu Pod Krzysztofory.

Prace budowlano-konserwatorskie w omówionym powyżej zakresie były finansowane z Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego, Narodowego Funduszu Odnowy Zabytków Krakowa, Gminy Miejskiej Kraków oraz środków własnych Muzeum na łączną kwotę około 5 700 000 zł.

[17] Na podstawie opisu sporządzonego przez Natalię Soran-Maluty. Wykonawcami prac w ramach konsorcjum byli Natalia Soran-Maluty oraz Martyna Marek i Magdalena Szymańska.

From the Conservator's Chronicle. Construction and Conservation Works in the West Wing of Krzysztofory Palace at 35 Rynek Główny Carried Out in 2013

Another stage of the works conducted in the west wing of Krzysztofory Palace in 2013 covered the one-storey pavilion adjacent to it from the side of Jagiellońska Street which houses the Rooster restaurant. The functional integration of this building and the addition of a storey were the consequences of the change of policy principles of the Historical Museum of the City of Kraków regarding its practical and prestige considerations. Construction and conservation works were executed by the general contractor – a consortium of two companies comprising: Przedsiębiorstwo Rewaloryzacji Zabytków w Krakowie SA (consortium leader) and DeS Henryk Dowgier, Anna Dowgier sp. j. (consortium member).

In accordance with the established schedule, construction works concentrated mainly on the extensive modernization of technical systems. Conservation works covered the historical structures of the basements and the stucco and painterly decoration of the former study (aka chapel); works on the painting decorations in the interiors of the west wing were also commenced as part of that project. Elevation works included replacement of window frames and renovation of the colours on the west elevation and on the section overlooking the courtyard to correspond with the colour scheme used on the palace's façade overlooking the market square.

Architectural research was conducted in the basements of the Rooster restaurant to expand the knowledge about the history of this corner settlement plot which from 1657 onward remained vacant, and on which the present-day pavilion was built in 1883. A top floor extension (a steel and ferroconcrete structure) is currently being added to this facility; the extension is an example of modern architecture and was designed to add a new, urban and artistic character to the corner of the mansion which overlooks Szczepański Square. The completion of the works included in this stage will enable the conclusion of the extensive modernization of the palace's west section in 2014, and the restoration of its interiors, which should bring back their original stylistic and artistic qualities. Conservation works in the so-called chapel and in the basement (aka the ice-house) were carried out by a consortium of firms comprising DeS and Ars Longa Konserwacja Dzieł Sztuki i Obiektów Zabytkowych Danuta Mazur i Maciej Mazur sp. j. In the interiors of the first and the second floors of the west wing the team was headed by restoration artist Jan Szczurek representing the firm In Plus Konserwacja Obiektów Zabytkowych Jan Szczurek, in cooperation with art historian Grażyna Dreścik. The entire project was supervised by heritage conservation officer Genewefa Zań-Ograbek.